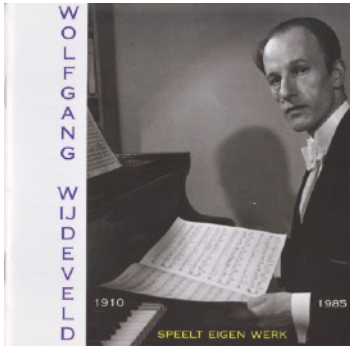

Ton Hartsuiker †

Mijn eerste beeld van Wolfgang Wijdeveld krijgt gestalte in een jeugdherinnering, die me tegelijkertijd herinnert aan het eerste recital in mijn leven waar ik met mijn ouders naar toe mocht. Het zal ook wel daardoor komen, dat ik mij die avond nog zo goed voor de geest kan halen, al zijn er intussen meer dan 55 jaren verstreken. Het concert vond plaats in de concertzaal van Schouwburg “Odeon” in onze woonplaats Zwolle, waar Wijdeveld directeur was van de Stedelijke Muziekschool. Het was in de laatste jaren van de oorlog. Ik was erg onder de indruk van Wijdeveld’s optreden, zijn voorkomen en de gepassioneerdeheid van zijn spel. Ik denk, dat hij helemaal voldeed aan mijn voorstelling, van wat een kunstenaar moest zijn. Van zijn programma zijn me Mozart’s Sonate in A met de variaties bijgebleven, die mijn vader me tevoren had voorgespeeld, en een eigen stuk, de Escapades, waarvan de inkt nog amper droog moet zijn geweest.

Kort daarna stuurde mijn vader mij naar de Muziekschool in de Bloemendalstraat om aan Wijdeveld een paar stukken van Scriabine te brengen, die hij hem beloofd had. In zijn grote kamer in het oude gebouw, dat hij zijn zuster Ruscha met kleurige wandschilderingen had laten opfleuren, speelde hij de stukken in mijn aanwezigheid door, waarbij ik direct in de gaten had hoe fantastisch hij van blad kon lezen. Vanaf dat moment ontstond regelmatig contact tussen onze families en ik kwam daardoor al gauw als leerling bij Wolfgang Wijdeveld terecht. Een lesperiode, die overigens maar kort geduurd heeft, doordat mijn nieuwe leraar in 1946 zijn directeurschap in Zwolle opgaf om hoofdvakdocent piano te worden aan het Utrechts Conservatorium. Het contact met hem bleef echter bestaan en kreeg scherper contouren, toen ik in mijn diensttijd in het militair Neurose Hospitaal in Austerlitz terecht kwam, met hem begon te corresponderen en hij de moeite nam om naar Austerlitz te reizen.

Toen ik hem in maart 1955 meldde, dat ik uit militaire dienst ontslagen was, stuurde hij me een bundeltje pianostukken op die hij “Losse Gedachten” noemde, maar die later zijn opgenomen in een serie “Notitieboeken”, die deels op deze CD zijn vastgelegd. Op die oorspronkelijke partituur heeft hij als opdracht geschreven: “ Voor Ton Hartsuiker bij zijn wederintrede in de ‘gezonde’ (!) maatschappij”. Mijn herwonnen vrijheid had prettiger gevolgen: ik kon nu in september met mijn studie aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag beginnen en besloot om tot die tijd les te nemen bij “Wokke” ter voorbereiding van het toelatingsexamen. Dat was opnieuw een korte, maar uiterst heilzame periode!

Wijdeveld was een leraar, die vanuit een schat aan eigen spelervaring heel praktische oplossingen voor technische problemen kon aanreiken; dat zijn pedagogiek een groot artistiek gewicht had, was al aan het niveau van zijn eigen vertolkingen te voorspellen. Maar wat vooral veel voor mij betekende, was de wijze waarop hij mij benaderde: zonder afstand, met warmte en groot inlevingsvermogen.

In 1984 – kort voor Wokke’s dood – heeft Henk de By een interview met hem gemaakt voor “ Piano Bulletin ”. Daarin lees ik : “ Het lesgeven zit ons Wijdevelds in het bloed.....Er zijn in mijn familie ontzaglijk veel leraren en ook mijn vader (de architect H.Th.Wijdeveld – T.H.) is een geboren leraar ”. En hij gaat dan nogal verrassend verder: “ Die voorkeur voor het lesgeven komt waarschijnlijk voort uit het minderwaardigheidsgevoel dat wij Wijdevelds hebben. Als je lesgeeft sta je boven iemand, dan ben je deskundig. Misschien is dit de psychologische achtergrond. Maar wij hebben altijd (...) iets over willen brengen, overdragen. En gelukkig zijn wij niet gespeend van redelijkheid en fantasie. Ik heb me altijd goed in de leerlingen kunnen verplaatsen en dat is heel belangrijk ”.

Bij Wijdeveld’s afscheid van het Utrechts Conservatorium in 1976 heeft zijn collega, vriend en bewonderaar Herman Uhlhorn de uitstraling van Wijdeveld’s persoonlijkheid laten uitkomen in de volgende woorden:

“ In Wijdeveld komen zeldzame eigenschappen samen, zoals een creatief denkpatroon, menselijke eenvoud en waardigheid en een grote algemene en muzikale eruditie. En dit alles dan uitgedragen in een Don Quichotte– achtige bijna brooddronken levenshouding, die onze tijd – vaak gekenmerkt door etikettering en groepsdenken – voor velen bepalend voor hun leven moet zijn geweest”.

Wijdeveld’s genereuze natuur heb ik aan den lijve ervaren, toen hij mij – in 1973 of ’74, denk ik – kwam vragen of ik niet wilde solliciteren op een vacature voor het hoofdvak piano aan het Utrechts Conservatorium.

Zijn commentaar daarbij: “ Het zou toch geweldig zijn als we in die paar jaar, die ik nog heb, ook nog collega’s konden zijn en konden samenwerken!”..... Ik heb me niet in Utrecht aangemeld, de wederkerigheid van gevoel ten spijt, maar hem wel in de jaren ’80, als directeur van het Instituut de Concertzaal van het Gebouw voor Kunsten & Wetenschappen, in de gelegenheid gesteld een recital te geven, waarbij hij o.a. Bach’s Chaconne speelde in de Brahmstrans -scriptie voor de linkerhand. Ook dat recital zal me nog lang heugen.....

Wijdeveld speelde in de laatste jaren van zijn leven, die grotendeels beheerst werden door een ernstige ziekte, steeds mooier en preciezer. Bij een van mijn laatste bezoeken op zijn woonboot aan de Utrechtse Billitonkade riep hij me vanuit de deuropening toe: “ Eindelijk weet ik precies wat goed pianospelen is !”.

De staar, die zijn gezichtsvemogen sterk had aangetast, noodzaakte hem elke noot van de partituur met een vergrootglas zichtbaar te maken en in zijn geest vast te zetten. Het spontane en sterk instinctieve van zijn spel werd op die wijze ingetoomd, maar niet ten koste van het creatieve.

Wolfgang Wijdeveld is op deze CD te beluisteren in een groot aantal van zijn eigen composities voor piano.

Als componist heeft hij maar weinig bekendheid gekregen, al zijn een paar succesvolle stukken door solisten van grote naam uitgevoerd : zijn Sonate voor viool en piano uit 1948 in de eerste plaats, voor mij een van de mooiste en sterkste bijdragen aan de nederlandse vioolliteratuur.

Ook de zeer geslaagde liederen op Zuid-Afrikaanse teksten (1940) komen nog met enige regelmaat tot klinken,

terwijl de Sonate voor 2 violen en piano (1954), die door Matthijs Vermeulen in “ De Groene Amsterdammer “ met opmerkelijk enthousiasme werd besproken, niet de plaats heeft gekregen, die zij verdient.

Voor zijn eigen instrument heeft Wijdeveld veel korte stukken geschreven, die in kort bestek een goed beeld geven van zijn creatieve persoonlijkheid. Stukken vol invallen, fantasierijk, grillig en kleurrijk, die zijn emotionele en lyrische natuur spiegelen. Stukken, die allerlei invloeden tonen, die van Bartók bijvoorbeeld, maar toch een eigen sfeer ademen. Vaak heb ik het gevoel, alsof Wijdeveld voor zijn eigen instrument als het ware “spelenderwijs” componeerde, waarbij de scherpe karakteristieken en de beweeglijkheid van zijn muziek een jarenlange activiteit als balletpianist/componist in herinnering roepen. Een uitzondering vormt expliciet de Eerste Pianosonate uit 1940, een structureel doorwrocht werk. De wijze waarop het openingsmotief het hele stuk door een rol blijft spelen wekt associaties met de kiemceltechniek van Willem Pijper, bij wie Wokke enige tijd studeerde. Maar Wouter Paap heeft gelijk als hij zegt, dat “ Wijdeveld de enige leerling van Pijper is die niets met hem te maken heeft “.

Dat Wokke in staat was in grote lijnen te schrijven en in de expressie grote diepte kon bereiken, bewijst hij vooral in stukken voor andere instrumenten, waarmee een grotere afstand bestond (het middendeel uit de Vioolsonate !). Deze CD is een treffend document voor wie van Wolfgang Wijdeveld gehouden heeft en hem heeft verstaan. Anderen kunnen erdoor op het spoor worden gebracht van een musicus, die een heel eigen plaats in ons muzikaleven heeft ingenomen.

Een vervolg-CD met zijn andere composities zal het beeld van hem kunnen voltooien en er de dimensie aan geven, die hij verdient.

19 maart 2000